

מראי מקומות - פסחים מט.

שהרי אינו יכול לשחוט את פסחו כשהחמץ ברשותו. וכן כתב המג"א (תמ"ד, י"א) שלאחר זמן איסורו שלא מועיל ביטול, צריך לחזור, שאף ששיניהם עשה, מ"מ בביעור חמץ הרי הוא עובר על העשה של תשבייתו בכל רגע, ולכן חוזר מיד.

ה. ולאכול סעודת אירוסין

הקשה הביאור הלכה (תמ"ד, ד"ה סעודת אירוסין), שהרי אסור לעשות סעודה גדולה בערב שבת או בערב יו"ט. ותירץ, שאם הסעודה היא אחר ד' שעות, ודאי אין פת בסעודה זו, שהרי גם חמץ וגם מצה אסורים באכילה, ומשתה בעלמא הוא ומותר. ואם זה קודם ד' שעות, כיון שצריך להפסיק הסעודה כשהגיע לד' שעות, שוב אין זה בכלל האיסור, שהרי כל האיסור הוא שמא ימשך ולא יהא תאב לאכול כשנכנס שבת ויו"ט, אבל אם צריך להפסיק בד' שעות אין לחוש לך.

ה. ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו

כתב המהר"ם חלאוה שלא רק בנזכר שיש לו בודאות, אלא אף אם אין לו אלא ספק האם יש לו בביתו, צריך לחזור, שהרי כל בדיקת חמץ נתקנה בשביל הספק. אולם המאירי כתב שמאחר שאמרו 'נזכר שיש לו חמץ', ולא אמרו 'נזכר שלא בדק', משמע שאם יש לו רק ספק אין מחייבים אותו לחזור אף אם יש לו שהות.

ו. ואם לאו מבטלו בלבו

כתב הב"ח (סי' תל"א ס"ב) שמכאן יש להקשות על שיטת הכל בו, הסובר שאין שייך ביטול חמץ ידוע, שהרי כאן החמץ ידוע ומכל מקום אמרו שצריך לבטל. וכתב שדנים אותו כמי שאי אפשר לבערו, כיון שהוא בדרכו למצוה, לכך מועיל הביטול אף בחמץ ידוע.

ז. להציל מן הנכרים

כתב רש"י, שאפילו אם יש לו שהות לא יחזור, כיון שמדאורייתא די לו בביטול בלבד. וכתב הכסף משנה (חמץ ומצה פ"ג ה"ט), שנראה שאף אם לא היה די בביטול מדאורייתא, מכל מקום לא היה צריך לחזור, משום חומר סכנת נפשות, ואולי גם רש"י מודה לזה, אלא שכתב האמת, שמן התורה די בביטול.

ח. ולשבות שביתת הרשות

פירש רש"י, שהיה הולך להחשיך על התחום לקנות שם שביתה, כדי שיוכל לילך משם ולהלן אלפים אמה מחוץ לתחום לבית האבל ולבית המשתה. וכתבו התוס', שלפי זה קשה מכאן על הסוברים שאין עושין עירוב אלא לדבר מצוה. ולכך פירשו התוס', שלשבות שביתת הרשות היינו שהולך לשמוח בפסח בבית אוהבו. וכתב החתם סופר, שלפי התוס' יש לפרש ש"לשבות" אינו לעשות שביתה כמו בערבין, אלא

א. ארבעה עשר שחל להיות בשבת

מבערין את הכל מלפני השבת וכו'

כתב בעל המאור (טו: בדפיו) שרבי מאיר לשיטתו הסובר כרבי יהודה שביעור חמץ בשריפה, ולכך צריך לעשות כן מערב שבת, שהרי אי אפשר לשורפה בשבת. ואף שצריך לסעוד בשבת, יכול לסעוד במצה. ואף שבירושלמי אמרו שכל האוכל מצה בערב פסח כאילו בועל ארוסתו בבית חמיו, זהו רק לאחר חצות, אבל קודם חצות מותר. וחכמים חולקים וסוברים שביעור חמץ אינו דוקא בשריפה, אלא מפרר וזורה לרוח, ואת זה אפשר לעשות גם בשבת. ורבי אלעזר בר צדוק סובר שאת החולין מבער בשבת כדעת חכמים, לפי שאוכליהם מרובים, ושמא ימצא להם אוכלים, ותרומה מבער מערב שבת, שחוששים שמא לא ימצא להם אוכלים.

אולם במקור חיים (סי' תמ"ד סק"א) פירש על דרך הבעל המאור, וכתב שסברת רבי אלעזר בר צדוק היא שעיקר ביעור תרומת חמץ בשריפה, משום שהם נקדשים פסולים שדינים בשריפה, ולכך יש לבער הכל מלפני שבת, וישיר שיעור מצומצם, כדי שלא יהא צריך לבערו בשבת באופן אחר. אבל חולין שרק לכתחילה הם בשריפה, ויכול לבערו על ידי פירור וזריה לרוח, ולכך יכול לשייר הרבה לשבת. והוסיף שאף חכמים הסוברים שעיקר ביעור תרומת חמץ בשריפה, אלא שהם סוברים שכיון שאולי ימצא אוכלים, מותר לו לשייר הרבה לשבת. וראה בהשגות הראב"ד שם מה שהקשה על הבעה"מ.

והב"ח (או"ח סי' תמ"ד ס"א) כתב, שמעיקר הדין קיי"ל שזמן הביעור בשבת, אלא שלכתחילה ראוי לבער מלפני השבת, לפי שהוא טירחא שלא לצורך בשבת לבער אז הכל. ועל כן ראוי לכתחלה לבער הכל לפני השבת, חוץ ממה שמשייר לסעודותיו, ומה ששייר מזה מבער בשבת.

ב. תניא ראב"ז אומר פעם אחת שבת אבא

ביבנה וכו' ואמר הגיע עת לבער וכו'

הקשה השפת אמת, כיצד הביאו משם ראיה, הרי ודאי שלדעת כולם יש ביעור בשבת, דהיינו על כל פנים מה ששייר מאכילתו בשבת. וכתב שאולי הראיה היא מהלשון 'הגיע עת לבער', שמשמע שזהו עיקר זמנו. בדרך אחרת כתב, שיש להביא ראיה מכאן להפוסקים שהביא הר"ן, שלדעת הסוברים שמבער בערב שבת, אינו משייר כלום.

ג. ההולך לשחוט את פסחו וכו'

פירש המאירי, שאפילו במצוה ששייך לאחרה כמו סעודת אירוסין, כיון שיוכל לבטלו, ואז ביעור החמץ אינו אלא מדרבנן, הקילו שיוכל לגמור מצותו, ואחר כך יחזור לבער החמץ. אולם כתב שכל זה קודם זמן איסורו, אבל לאחר זמן איסורו, הרי שוב אין החמץ ברשותו, ואינו יכול לבטלו, וודאי צריך לחזור,

מראי מקומות - פסחים

מט. (המשך)

- יב.** רב אידי בן אבין נסיב כהנתא נפקו מיניה תרי בני סמיכי פירש המהרש"א, שכן מצינו בזרעו של אהרן שנאמר (דברים לג, י) 'יורו משפטיך ליעקב', ואף שפסוק זה נאמר על כל שבט לוי, אולם עיקרו לכהנים, כמו שנאמר (שם יז ט) 'ובאת אל הכהנים הלויים'.
- יג.** אי לא נסיבנא כהנתא לא גלאי ביאר המהרש"א, שאף שרב כהנא ודאי היה תלמיד חכם, מכל מקום אמר כן בענותנותו, וכשהקשו לו והלא למקום תורה גלית, כמו כן יכלו לשואלו והרי תלמיד חכם אתה. אולם בפתח עינים (להחיד"א) כתב, שרב כהנא חולק על רבי יוחנן, וסובר שגם תלמיד חכם נענש על מה שנשא בת כהן.
- יד.** כל הנהנה מסעודת הרשות לסוף גולה כתב המהרש"א שהוא מדה כנגד מדה, שעתה שהוא בגלות אינו יכול להשיג את כל תאוותיו.
- יז.** כל ת"ח המרבה סעודתו בכל מקום וכו' הקשה הרי"ף (על הע"י), כיון שהנהנה מסעודת הרשות גולה, מדוע אמר המרבה בסעודה, הלא בהנאה בלבד הוא נענש. וכתב שיתכן שאפילו בסעודת מצוה שמצוה ליהנות, מכל מקום המרבה ליהנות כל ימיו, הרי הוא סובב ליהנות מהסעודות, ואין לו זמן לעסוק בתורה, והוא להוט אחר גרונו, ומבקש למודו ואין לו, ועליו נאמרו העונשים שבגמרא.
- יח.** לסוף מחריב את ביתו פירש המהרש"א, שמאחר ולעולם הוא מבקש את מה שהוא רגיל בתאוותיו, אם לא ימצא הוא מחריב את ביתו, דהיינו שימכור כלי ביתו בכדי להשיג למודו.
- יט.** דבר נאה ומתקבל פירש המהרש"א, שהוא דבר נאה, שתלמיד חכם נשא בת תלמיד חכם ולא בת עם הארץ, וגם מתקבל, שיהיה לו זרע כשור ממנה, ע"ש מש"כ בזה.
- ללכת שם לשבת ויו"ט, וא"כ יתכן שלא עשה כאן עירוב כלל. ובישוב שיטת רש"י כתב המג"א (סי' תמ"ד ס"ק י"ג) שכשמערב ברגליו יכול לערב אפילו לדבר הרשות. ועיין שם שישנם דברים שלענין עירוב חשובים כמצוה, אולם לענין ביעור חמץ הם רשות.
- מ.** כל סעודה שאינה של מצוה אין ת"ח וכו' כגון מאי וכו' הקשה השפת אמת, מדוע לא פירשו כפשוטו, בסעודת הרשות ממש. וכתב שיתכן שסברו שאין לאסור סעודת רשות, שהרי על כרחו צריך הוא לאכול, ואוכלין הרבה בני אדם בבת אחת, אבל בסעודה שהיא כסעודת מצוה ובאמת אינה מצוה גרועה יותר מסתם סעודת רשות. אבל העיר מדברי הגמרא להלן שאמרו תלמיד חכם שמרבה סעודתו בכל מקום, משמע שכל סעודת רשות אסורה. ולפי זה צריך לומר שמה שאמרו 'כגון' אינו בדוקא, אלא שבאו לומר שגם סעודה זו אינה חשובה סעודה של מצוה.
- נ.** כגון בת כהן לישראל ובת ת"ח לע"ה כתב המרדכי (פרק ד', אות תר"ה), שנשאל ר' מאיר, איך אנו אוכלין בנישואי בת כהן לישראל או בת ת"ח לע"ה, הלא סעודות הרשות הם. והשיב שמא מפני זה נהגו לומר שירות ותשבחות להקב"ה, ולהללו על החסד שעשה עם אדם וחווה, כדי שעל ידי זה לא יהא סעודת הרשות, שסעודת הרשות היא רק סעודה שאין בה מצוה כלל, כגון שמחת מריעות, וע"ש ובהגה"ה שם לענין חנוכה.
- יא.** במתניתא תנא או קוברת או קוברתו כתב הבן יהודע, שהדברים הקשים הללו שנקטה הגמ', לא נאמרו אלא על זמן התנאים ואמוראים, שהיו להם כהנים מיוחדים, ועמי הארצות שבזמנם היו רעים וחטאים, כאשר דברו עליהם לקמן, אבל בזמן הזה שאין כהני יחוס, אלא כולם כהני חזקה, אין להם מעלה ככהני יחוס, וגם לא ימצא בזמן הזה עמי הארצות כאותם עמי הארצות שהיו בזמנם, לא עליהם נאמרו הדברים הללו, אלא שמכל מקום גם בזמן הזה טוב להזהר בזה.